

**«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ**

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022**

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ   Սովորական կոտորակները մարդկանց կյանքում

ԱՌԱՐԿԱ   Մաթեմատիկա

ՀԵՂԻՆԱԿ   Եվգինե Խաչատրյան

ՄԱՐԶ   Արագածոտն

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ   Ապարանի թիվ 2 հիմնական դպրոց

Բովանդակություն

1. Ներածություն ..... էջ 3-4
2. Ուսումնասիրության թեման ..... էջ 5
  - Կոտորակը մաթեմատիկայում ..... էջ 5-6
3. Կոտորակների առաջացման պատմությունը ..... էջ 6
  - Կոտորակները հին Եգիպտոսում ..... էջ 6-8
  - Բաբելոնյան կոտորակներ ..... էջ 9
  - Հունական կոտորակներ ..... էջ 10
  - Կոտորակները Հնդկաստանում ..... էջ 11-12
  - Կոտորակները Ռուսիայում ..... էջ 12
  - Կոտորակները Հայաստանում ..... էջ 12
  - Շիրակացու խնդիրները ..... էջ 13-14
  - Չինական կոտորակներ ..... էջ 14-15
4. Սովորական կոտորակների օգտագործումը
մարդու մասնագիտական գործունեության մեջ .. էջ 15-16
5. Եզրակացություն ..... էջ 17
6. Օգտագործված գրականության ցանկ ..... էջ 18

**Հաճախ են ասում, որ թվերն են կառավարում աշխարհը:
Կասկած չկա գոնե այն բանում, որ թվերը ցույց են տալիս,
թե այն ինչպես է կառավարվում:**

(Յո. Գյոթե)

Ներածություն

Համաձայն Հանրակրթության պետական չափորոշիչի և մաթեմատիկա առարկայի դասավանդման չափորոշիչի՝ հանրակրթական հիմնական ծրագրի շրջանավարտը սովորելով մաթեմատիկա առարկան, պետք է՝

- 1. իրականացնի չափումներ, կատարի մոտավոր ու ճշգրիտ հաշվարկներ և գնահատի արդյունքները՝ ընտրելով և օգտագործելով համապատասխան հասկացություններ, սկզբունքներ, նյութեր և սարքավորումներ.**
- 2. կիրառի երկրաչափական պատկերների և մարմինների մասին գիտելիքներն ամենօրյա կյանքում և հարակից ուսումնական առարկաներն ուսումնասիրելիս.**
- 3. կառուցի և կիրառի տարբեր մաթեմատիկական մոդելներ, լուծի խնդիրներ՝ օգտագործելով պարզ ալգորիթմներ և տրամաբանական հիմնավորումներ.**
- 4. որոշի խնդրի լուծման համար անհրաժեշտ տեղեկույթը, գտնի խնդիրների լուծման ստեղծագործ մոտեցումներ և համեմատի դրանք.**
- 5. վերլուծի, գնահատի և առաջարկի դասակարգման, տարբերակման կամ խմբավորման չափանիշներ՝ ելնելով խնդրի պահանջից.**
- 6. բացատրի գիտելիքի կարևորությունը, սովորելիս դրսևորի կամք և վստահություն սեփական ուժերի նկատմամբ.**
- 7. դրսևորի աշխատանքային հմտություններ, կարողանա հմուտ և անվտանգ օգտագործել տարբեր սարքեր, գործիքներ և նյութեր.**

(Թեմա 2. Հանրակրթության պետական չափորոշիչի ձևավորման սկզբունքները, հիմնական բաժինների ընդհանրական բովանդակության ներկայացում. Ենթաթեմա 2.6 կետ 4,5,6,7,8,27,46)

Մարդը՝ ամեն օր իր կյանքում, բախվում է ամբողջը մասերի բաժանման խնդրին և երբեմն թվում է, թե մարդուն ավելի շատ ոչ թե ամբողջ թվերն են շրջապատում, այլ կոտորակային թվերը: Այս տեսանկյունից՝ նշված թեման շատ արդիական է և հետաքրքիր:

Հաճախ աշակերտները մտածում են. ինչու են մաթեմատիկոսները հնարել կոտորակները, կամ՝ ինչ են անում և ինչ դեր ունեն նրանք մեր կյանքում:

Երբ ծանոթանում են սովորական կոտորակներին համոզվում են, որ նրանք սովորական թվեր չեն, ունեն հետաքրքիր գրություն և նրանց հետ թվաբանական գործողություններ կատարելու բարդ կանոններ:

Հետաքրքիր է իմանալ.

ա. երբ և որտեղ են առաջացել կոտորակները .

բ. կյանքի որ բնագավառներում են ավելի շատ գործածվում կոտորակները

գ. ցանկանում են համոզվել և համոզել ուրիշներին, որ կոտորակներն իրենց կյանքում ամենուր են.

դ. բացահայտել առարկայական աշխարհի որոշակի փաստեր, որոնք արտացոլվում են կոտորակային թվի գաղափարի մեջ:

Ուսումնասիրության թեման`

Սովորական կոտորակները մարդկանց կյանքում

Նպատակը` Ցույց տալ, որ կոտորակները ոչ միայն մաթեմատիկայում են, այլ մեր առօրյա կյանքում, կենսագործունեության ամենատարբեր ոլորտներում.

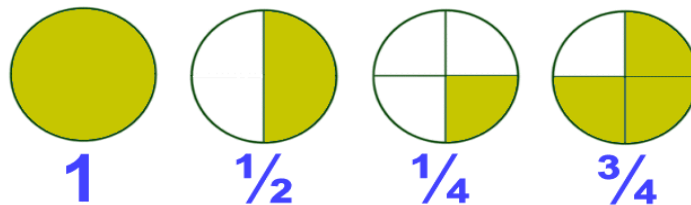
Խնդիրները` ա. Իմանալ` ի՞նչ է սովորական կոտորակը և որոնք են նրա տեսակները
բ. Ցանոթանալ կոտորակների առաջացման պատմությանը.

գ. ցույց տալ կոտորակների կիրառման օրինակներ մեր առօրյա կյանքում

դ. ցույց տալ, որ կոտորակը դա մասի և ամբողջի փոխադարձ առնչությունն է

Կոտորակը մաթեմատիկայում

Կոտորակը թիվ է, որը ստացվում է բաժինների գումարից: Բաժինը այն թիվն է, որով նշանակվում է 1-ը բնական թվի բաժանելու արդյունքը: Այդ թվերը գրվում են այսպես`  $1/2$ ,  $1/3$ ,  $1/4$ ... ,բաժինների գրառման մեջ գծից վերև գրված է 1, իսկ գծից ներքև` որևէ բնական թիվ,որը կոչվում է բաժնի հայտարար` ցույց է տալիս ,թե քանի մասի է բաժանվում 1-ը:

Կոտորակը երկու բնական թվերի բաժանումն է` m/n , n -ը կոչվում է հայտարար, որը ցույց է տալիս (հայտնի է դարձնում) ամբողջը քանի մասի է բաժանված, m -ը կոչվում է համարիչ (համրում է), որը ցույց է տալիս թե տվյալ հայտարարով քանի բաժնից է կազմված կոտորակը:

Կոտորակները տարբեր են, կոտորակները կարևոր են:

Մաթեմատիկայում կոտորակների տեսակներն են`

-- սովորական կոտորակներ, որոնք լինում են կանոնավոր և անկանոն

-- խառը կոտորակներ

-- տասնորդական կոտորակներ

ա. Սովորական կոտորակի տեսքն է`  $m/n$ ,  $m$ -ը և  $n$ -ը բնական թվեր են,  $m$ -ը կոտորակի համարիչն է,  $n$ -ը` կոտորակի հայտարարը: Երբ կոտորակի համարիչը փոքր է հայտարարից, կոտորակը կոչվում է կանոնավոր. Օրինակ`  $3/4$ ,  $7/8$ ,  $11/20$ : Երբ կոտորակի համարիչը մեծ է կամ հավասար է հայտարարին, կոտորակը կոչվում է անկանոն. Օրինակ` $7/3$, $15/4$, $8/8$

								21/40	
			19/40						

բ. Երբ թիվը կազմված է ամբողջ թվից և կանոնավոր կոտորակից կոչվում է խառը կոտորակ, օրինակ՝ $5\frac{2}{3}$, $6\frac{7}{10}$:

Ամբողջ թվերը՝ 5-ը և 6-ը կոչվում են ամբողջ մաս, իսկ կանոնավոր կոտորակները՝ $\frac{2}{3}$ -ը և $\frac{7}{10}$ -ը կոչվում են կոտորակային մաս:

գ. Տասնորդական կոտորակները այն սովորական կոտորակներն են, որոնց հայտարարը 1-ից տարբեր կարգային միավոր է՝ 10, 100, 1000 և այլն:

Այդ կոտորակները գրվում են առանց հայտարարի. օրինակ՝ $\frac{56}{10} = 5,6$; $\frac{814}{100} = 8,14$

Կոտորակների առաջացման պատմությունը

Չենք կարող ասել, թե երբ են առաջացել կոտորակները, միգուցե՝ նախնադարում:

Կարող է և այսպես է եղել: Նախնադարի տղամարդը ուներ ընտանիք՝ կին և 2 երեխաներ:

Կինը գնացել էր պտուղ հավաքելու և գտել էր մի խնձոր: Երեխաները 2-ն են, իսկ խնձորը՝ մեկ:

Կարող է նա մտածելով վերցրել է քարե դանակը և խնձորը բաժանելով 2 մասի՝ տվել է

երեխաներին: Կամ տղամարդը գնացել է որսի և սպանել մի վայրի խոզ: Տուն գալով այն

բաժանել է 4 մասի՝ իրեն, կնոջը և 2 երեխաներին: Իհարկե, նախնադարի այս մարդիկ գլխի

չեն էլ ընկել, որ ամբողջը բաժանելով մասերի գործ են ունեցել կոտորակների հետ: Այսպիսով՝

կոտորակները առաջացել են այն ժամանակ, երբ մարդկանց մոտ կարիք է զգացվել բաժանել

բերված որսը, հավաքած պտուղները, կամ կատարել տարբեր տեսակի չափումներ՝ կապված

հողագործական աշխատանքների հետ:

Կոտորակները հին Եգիպտոսում

Հնագույն եգիպտացիները կոտորակներին անվանել են **կոտրված թվեր**, առաջին թվերը,

որոնց նրանք ծանոթացել են եղել են՝ $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{16}$ ..., $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{9}$, $\frac{1}{12}$ ...անվանել են

հիմնական կոտորակներ: Բաժիններով հաշվումը եգիպտացիներից անցավ հույներին,

նրանցից՝ արաբ- ներին, ապա միջնադարի քրիստոնեական աշխարհի մաթեմատիկոսներին:

Հին Եգիպտոսում ճարտարապետությունը զարգացած էր, որպեսզի կառուցեին հսկայական

բուրգեր և տաճարներ, կարողանային չափել հեռավորություններ, հաշվել մակերես և մարմնի ծավալ՝ անհրաժեշտ էր իմանալ թվաբանություն: Առաջին հիշատակությունները կոտորակների մասին եղել է **Ռինդայի (Ահմեսի) մաթեմատիկական պապիրուսը**, որը ընդգրկում էր եգիպտական կոտորակների աղյուսակը ռացիոնալ թվերի համար $1/n$ տեսքով, ինչպես նաև 84 մաթեմատիկական խնդիրներ, նրանց լուծումները և պատասխանները գրված էին եգիպտական կոտորակներով: Եգիպտական պապիրուսների վերծանումներից պարզվել է, որ 4000 տարի առաջ եգիպտացիները ունեցել են թվերի հաշվման 10-ական համակարգ, կարողացել են լուծել խնդիրներ կապված շինարարության, առևտրի և զինվորական գործի հետ: Ահմեսի պապիրուսը գրվել է մ.թ.ա. 1650 թ-ին, ամենաճավալուն ձեռագիրն է: Ահմեսի պապիրուսի բոլոր առաջադրանքները կրում են կիրառական բնույթ և կապված են շինարարության, հողամասերի սահմանագատման պրակտիկայի հետ:

Ահմեսի պապիրուս

Կան 3 շատ հին տեղեկություններ կոտորակների մասին.

1. Եգիպտական մաթեմատիկական կաշվե գալարները.

Եգիպտացիները գրել են մագաղաթների վրա, որոնք շատ վատ են պահպանվել և այդ պատճառով մեզ քիչ տեղեկություններ են հասել: Եգիպտական մագաղաթի տեքստերը վերաբերվում են մ.թ.ա. 2-րդ հազարամյակի սկզբին:

2. Մոսկովյան մաթեմատիկական

Այն կազմվել է մոտավորապես Ք.ա. 1850 թ-ին: Այս պապիրուսի առաջին սեփականատերը եղել է ռուս , եգիպտագիտության հիմնադիր Վլադիմիր Գոլնիշևը: Ներկայումս այն գտնվում է Մոսկվայի Պուշկինի անվան կերպարվեստի թանգարանում: Նրա երկարությունը 5,44 մետր է, լայնությունը՝ 4-ից 7սմ, նրանում գրված խնդիրները պրակտիկ են, երկրաչափության կիրառման հետ կապված:

3. Ախմիմայի փայտյա աղյուսակը.

Եգիպտացիները գրում էին հիերոգլիֆներով, $1/2$, $2/3$, $3/4$ կոտորակների համար ունեին հատուկ նշանակումներ, մյուս կոտորակները նրանք գրում էին բաժինների գումարի տեսքով. Օրինակ՝ $7/8$ -ը գրում էին $1/2$ $1/4$ $1/8$ (+ և =) նշանները ցույց չտալով: Կոտորակներով գործողություններից հին եգիպտացիները տիրապետում էին գումարմանը, մյուս թվաբանական գործողությունները հանգեցվում էին նրան:

Բաբելոնյան կոտորակներ

Հին Միջագետքում պեղումների ընթացքում հնագետների հայտնաբերած 500 հազար կավե սալերից մոտ 400-ը պարունակում են մաթեմատիկական տեղեկատվություն: Նրանց գաղտնազերծումը թույլ է տալիս կատարել հստակ պատկերացում Բաբելոնացի գիտնականների հանրահաշվական և երկրաչափական նվաճումներից: Բաբելոնում մաթեմատիկայի կարևոր խնդիրն էր որոշել գյուղատնտեսական աշխատանքների, կրոնական տոների կարիքների պայմանները: Տնտեսության կառավարման մեջ, ապրանքներ փոխանակելու, բերքավաքի, հարկերի վճարման ժամանակ անհրաժեշտ էին թվաբանական հաշվարկներ: Հնագետները գտել են մաթեմատիկական գրառումներով կավե սալիկներ:

Հին Բաբելոնում (**հմաստուների երկիր**) ճիշտ 3000 տարի Մ.թ.Ա. ստեղծեցին չափումների համակարգ, որի հիմքում ընկած էր 60 թիվը, որի մեջ ամենափոքր չափման միավորը 1/60 մասն էր: Հետազոտողները մեկնաբանում են բաբելոնացիների 60-ական համակարգը այսպես՝ 60 թիվը բաժանվում է 2,3,4,5,6,10,12,15,20,30,60 թվերին և հեշտացնում է բոլոր հաշվարկները: Այդ համակարգը պահպանված է մինչև այժմ՝ ժամանակի և անկյան մեծության չափումներում. 1 ժամ=60 րոպ, 1 րոպ=60 վրկ, շրջանը 360° է, ուղիղ անկյունը 90° է :Բաբելոնացիները մեծ ավանդ ունեն աստղագիտության զարգացման վրա, բոլոր երկրների աստղագետները օգտագործել են 60-երորդական կոտորակները մինչև 17-րդ դարը, նրանց անվանելով՝ **աստղագիտական կոտորակներ:**

Բաբելոնյան մաթեմատիկական իր ազդեցությունն է թողել հունական մաթեմատիկայի վրա:

Հունական կոտորակներ

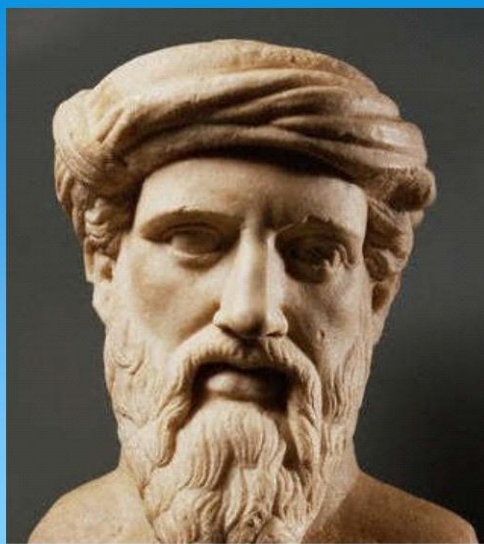
Հույները աշխատել են սովորական կոտորակներով ոչ միշտ: Հին Հունական հայտնի մաթեմատիկոսներ Հերոնը և Դիոֆանտը կոտորակները գրել են **այբենական ձևով:**

Թիվ բառը հասկանում էին որպես միավորների հավաքածու, **կոտորակը** հասկանում էին երկու թվերի հարաբերություն: Հույները երբեմն օգտվում էին 1 համարիչով սովորական կոտորակներից, երբեմն 60-երորդական կոտորակներից:

Հին Հունաստանի մեծ փիլիսոփա Պյութագորասը և նրա աշակերտները երաժշտության հնչյունների ներդաշնակությունը արտահայտել են կոտորակների միջոցով: Պյութագորասը պարզել է, որ լարի կեսի($1/2$) արձակած ձայնը համահունչ է ամբողջ լարի արձակած ձայնին: Այդ ձայներն ունեն տարբեր բարձրություններ, որոնց միջև գտնվող ձայների միջակայքը կոչել է **օկտավա**: Նա հայտնաբերել է նաև **կվարտան** ($3/4$) և **կվինտան** ($2/3$): Պյութագորասը և նրա հետևորդները երաժշտությունը համարում էին մաթեմատիկայի տեսակներից մեկը, այն է՝ **գիտություն քանակների հարաբերությունների մասին**: Այսինքն՝ նրանք երաժշտության առարկա էին համարում կոտորակային թվերը: Այս կարծիքին հետևել են հետագա դարերի հույն և այլազգի փիլիսոփաներ ու գիտնականներ, այդ թվում՝ 5-6-րդ դարերի հայ փիլիսոփա **Դավիթ Անհաղթը**:

Պյութագորաս. Հույն փիլիսոփա, մաթեմատիկոս, մ.թ.ա. 6-րդ դար:

Հայտնի է որպես **Թվերի Հայր**: Նա ազդեցիկ հետք է թողել փիլիսոփայական և կրոնական ուսմունքներում: Պյութագորասը և նրա աշակերտները հավատում էին, որ ամեն ինչ կապված է մաթեմատիկայի հետ, ամեն ինչ կարող է կանխագուշակվել և չափվել ցիկլերի օգնությամբ:

ՊՅՈՒԹԱԳՈՐԱՍ

Կոտորակները Հնդկաստանում

Հնդկական մաթեմատիկայի զարգացումը հավանաբար շատ հին է, բայց փաստացի ոչ մի տեղեկատվություն չկա սկզբնական շրջանի մասին: Մ.թ.ա. 1-ին հազարամյակում հին Հնդկաստանի գիտնականները հնագույն մաթեմատիկական հասցրին նոր, ավելի բարձր մակարդակի վրա: Հնդկական մաթեմատիկայի ծաղկման շրջանը սկսվում է 5- 12-րդ դարերից: Հայտնի մաթեմատիկոսներ էին Արյաբհատան, Բհասկարան, Բրահմագուպտան: Հնդիկները օգտագործում էին սովորական կոտորակները, գրում էին համարիչով և հայտարարով առանց կոտորակային գծի: Արյաբհատան և Բրահմագուպտան ուրվագծել են կոտորակների հետ գործողությունների կանոնները, Բհասկարան գրել է մի գիրք, որը կոչվում էր **Լիլավատի**, այսինքն՝ **Գեղեցիկ** (թվաբանության գիտություն): Բհասկարայի խնդիրները գրվել են չափածո, որոնք լուծվում են կոտորակներով՝

խնդիր 1. Սագերի մի երամակ թռավ,
մի սագ թռավ դեպի նրանց և ասում է.

-Բարև հարյուր սագ :

Նրան պատասխանում են .

-Ոչ մենք հարյուր սագ չենք: Եթե մենք դեռ նույնքան լինենք, որքան կան, և նույնիսկ կեսը, և մեկ քառորդը, և նույնիսկ դուք, սագը մեզ հետ, ապա կլինենք ուղիղ հարյուր սագ:

Քանի՞սն էին այնտեղ:

Խնդիր 2.(Բրահմագուպտա) Մի փիղ, էգ փիղ և փղի ձագ եկան լիճ ջուր խմելու:

Փիղը կարող է լիճը խմել երեք ժամում, էգ փիղը՝ հինգ ժամում, ձագ փիղը՝ վեց ժամում:

Որքա՞ն ժամանակ կպահանջվի բոլորին միասին խմելու լիճը:

Древняя Индия

- ✓ Современную систему записи дробей создали в Индии.
- ✓ Использовалась система записи, при которой числитель дроби писался над знаменателем, но без дробной черты, зато вся дробь помещалась в прямоугольную рамку.

Дроби в Древней Индии

Для древней Индии понятие обыкновенной дроби было достигнуто в Индии. Математика этой страны сумела достигнуть быстро переходы от египетских дробей к дробям обычного вида. Впервые такие дроби встречаются в «Правильных веревках» Агасты (около 700 г. до н. э.), которые содержат задачи геометрического построения и результаты некоторых вычислений. В Индии использовалась десятичная система счисления — возможно, она возникла в это время, во времена греческого просветления, — при которой десятичные дроби писали над знаменателем — как у нас, но без дробной черты, зато все дроби помещались в прямоугольную рамку. Мысль исто полагалась и в триглицонном выражении с тремя числами в одной рамке; в зависимости от контекста это могло обозначать неправильную дробь (а + b/c) или деление целого числа на дроби (a/b).

MyShared

Կոտորակները Ռուսիայում

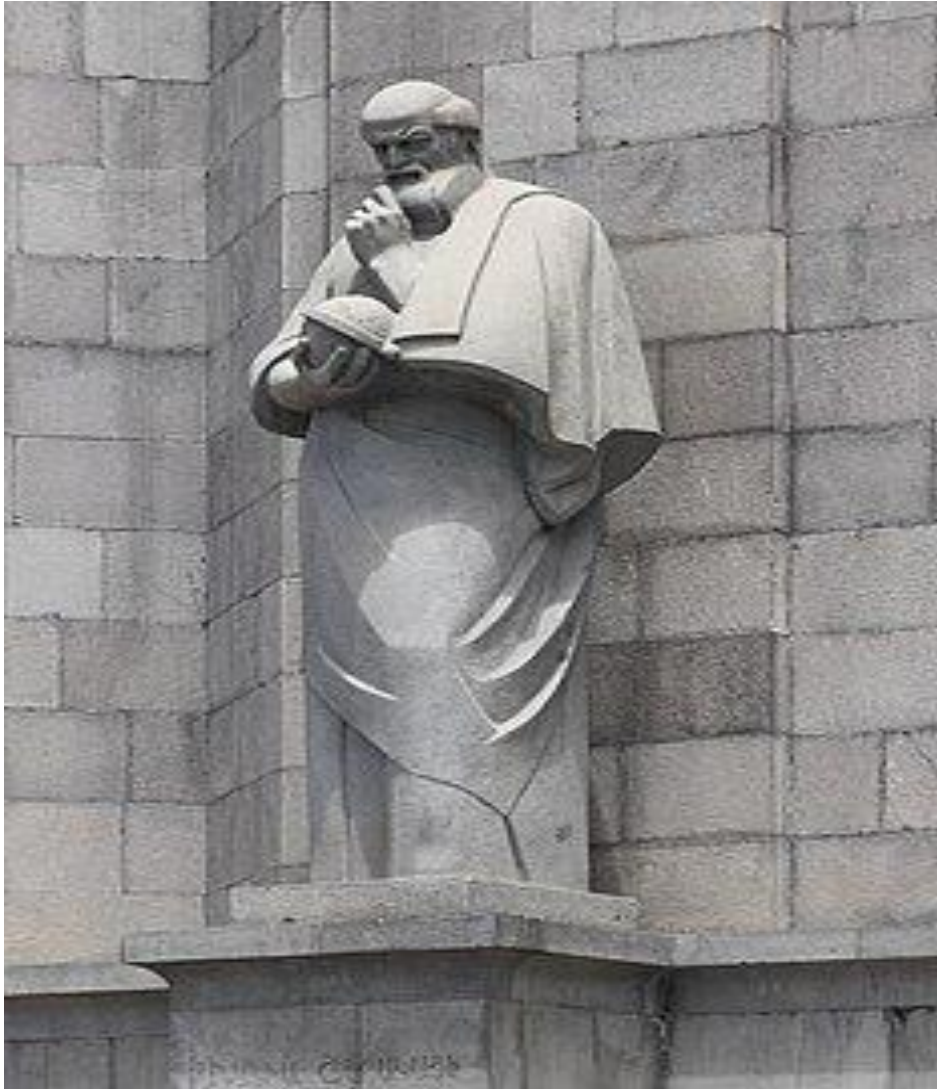
Ռուսաց լեզվում **կոտորակ** (дроб) բառը հայտնվել է 8-րդ դարում, որը գալիս էր կտրելի (дробить),բաժանել մասերի բառից: Ռուսական 17-րդ դարի թվաբանական ձեռագրերում կոտորակները անվանել են բաժիններով, ավելի ուշ **կոտորված թվերով** (ломаными числами): Կոտորակները Ռուսիայում անվանել են այսպես՝ 1/2---половина, 1/4---четы, 1/8—полчеты, 1/3---треть, 1/6---полтреть, 1/9---полполтреть, 1/5---пятина, 1/10---десятина:

Սլավոնական նշանակումները գործածել են մինչև 16-րդ դարը: Պետրոս 1-ինի օրոք Ռուսիայում անցան թվերի 10-ական համակարգով հաշվումներին:

Կոտորակները Հայաստանում

7-րդ դարի հայ գիտնական **Անանիա Շիրակացին** զբաղվել է աստղագիտությամբ, աշխարհագրությամբ, մաթեմատիկայով, տոմարագիտությամբ: Նա կայուն հիմքերի վրա է դրել ճշգրիտ գիտությունների ուսումնասիրությունը Հայաստանում: 100- ամյակներ շարունակ հայ երեխաներն ու պատանիները մաթեմատիկական սովորել են Շիրակացու խնդրագրքով: Որոշ խնդիրներ զվարճալի էին և կոչվեցին՝

Խրախճանակներ, որոնց լուծումը կատարվում էր սովորական կոտորակներով: Շիրակացու մաթեմատիկական աշխատություններից հետաքրքիր են թվաբանության դասագիրքը և խնդրագիրքը:

Շիրակացու խնդիրներից մի քանիսը տեղադրված են հիմնական դպրոցի Հանրահաշիվ 7 դասագրքում:

1. Մի նավակ էի ուզում սարքել ,բայց ունեի ընդամենը 3 դահեկան, ուրիշ ոչինչ չունեի: Դիմեցի իմ մերձավորներին. Նրանցից մեկը տվեց նավակի կշռի երրորդ մասի (արժեքը), մեկը՝ չորրորդի, մեկը՝ վեցերորդի, մեկը՝ յոթերորդի և մեկն էլ քսանութերորդի: Ես սարքեցի նավակը: Արդ իմացիր, թե ընդամենը քանի՞դահեկան էր նավակը:

2. Մի կարասի մեջ գինի կար, որ վարդով էին պատրաստել: Եվ կար նաև երեք խեցե սափոր: Ես հրամայեցի գինին լցնել այդ սափորների մեջ: Սափորներից մեկը տարավ ամբողջ գինու երրորդ փասը, մեկը՝ վեցերորդ, իսկ մյուսը՝ տասնչորսերորդ փասը: Մնացած գինին , որ այլ ամանների մեջ լցրին, 54 փաս էր: Արդ իմացիր, թե քանի՞ փաս էր ամբողջ գինին:

3.Ես ունեի մի ազնվացեղ ձի: Այդ ձին վաճառելով՝ ստացած գումարի քառորդով կովեր գնեցի, յոթերորդով՝ այծեր, տասներորդով՝ եզներ, իսկ մնացած 318 դահեկանով գնեցր ոչխարներ: Արդ՝ իմացիր, թե ընդամենը քանի՞ դահեկան է անում:

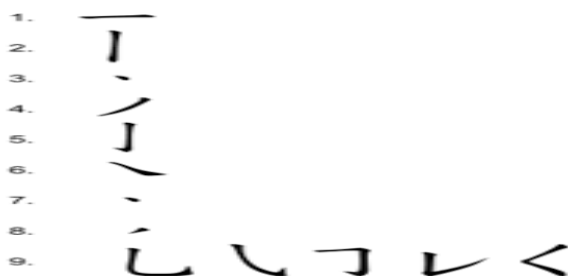
4.Ես ունեի մի մետաղյա ջրաման, որը ջարդեցի և պատրաստեցի ուրիշ ամաններ: Երրորդ մասից պատրաստեցի մի սան, չորրորդ մասից՝ մի ուրիշ սան, հինգերորդ մասից՝ երկու բաժակ, վեցերորդից՝ երկու սկուտեղ, իսկ 210 դրամից (կշռի միավոր)՝ մեկ սկահակ: Արդ՝ իմացիր,թե ի՞նչ քաշ ուներ մետաղյա ջրամանը:

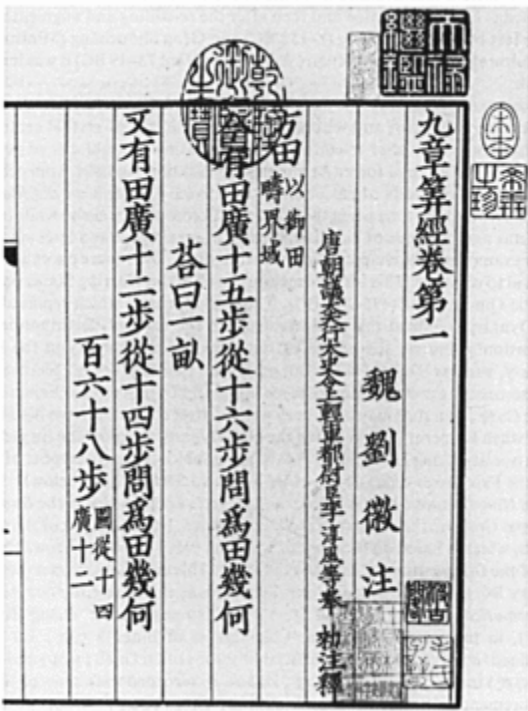
5.Ցորենով լի մի նավ էր գնում: Մի կետ հետապնդեց նրան: Նավորդները վախեցան և ցորենի կեսը իբրև կեր գցեցին նրան: Երկրորդ օրը գցեցին մնացած ցորենի հինգերորդ մասը, երրորդ օրը՝ ութերորդը, չորրորդ օրը՝ յոթերորդը: Նավահանգիստ հասան, մնացել էր ընդամենը 7200 կայթ (1կայթ = 18 կգ 584 գրամ) ցորեն: Արդ՝ իմացիր,թե ընդամենը քանի՞ կայթ էր ցորենը:

Կոտորակները Չինաստանում

Մեզ հասած չինական թվային հուշարձանները վերագրվում են Շանի դարաշրջանին՝ (մ.թ.ա. 18-12-րդ դարեր) : Մաթեմատիկական գիտության զարգացումը շարունակվել է Չժոու դինաստիայի տարիներին՝ մ.թ.ա. 11-րդ դարում: Այդ տարիներին ստեղծվեցին առաջին ճշգրիտ օրացույցները և մաթեմատիկայի դասագրքերը: Չինացիները զարգացած էին, նրանց շատ բան էր հայտնի, այդ թվում՝ հանրահաշվի ամբողջ հիմքը, կոտորակների հետ գործողությունները: Հին Չինաստանում թվանշանները նշանակվել են հատուկ հիերոգլիֆներով, որոնք երևան են եկել մ.թ.ա. 2-րդ հազարամյակում և վերջնական տեսքը կազմվել է մ.թ.ա. 3-րդ հազարամյակում: Այդ հիերոգլիֆներն այժմ էլ օգտագործվում են: Հիերոգլիֆները գրել են կրիայի պատյանի և խոշոր եղջերավոր անասունների թիակների վրա: Ավելի ուշ գրություններ են կատարել բրոնզե անոթների վրա : Ավանդության համաձայն հիերոգլիֆները հայտնագործել է Ցան Ցզեն առասպելական կայսր Խուան Դիի պալատական պատմագիրը:

Թվանշանները հիերոգլիֆների տեսքով՝

Մաթեմատիկական հիերոգլիֆ

Չինական հաշվիչ տախտակ

Մաթեմատիկական ինը գրքերում

Սովորական կոտորակների օգտագործումը մարդու մասնագիտական գործունեության մեջ

Ապրելով կոտորակների շրջապատում մենք միշտ չէ, որ այն նկատում ենք, նրանց մենք հանդիպում ենք տանը, փողոցում, դպրոցում, խանութում և այլ աշխատանքային վայրերում: Բերենք կոտորակների կիրառման օրինակներ.

Խոհանոցում. Մածունով գաթա թխելու համար պետք է.

Ալյուր -- 2 բաժակ, շաքարավազ-- 3/4 բաժակ, մածուն-- 1բաժակ, սոդա- 1/2 թեյի գդալ:

Պատրաստի գաթան բաժանել 4 երեխաների, յուրաքանչյուրին՝ գաթայի 1/4 մասը:

Բժշկության մեջ. Անհրաժեշտ դեղը պատրաստելու համար պետք է իմանալ նրա բաղադրությունը գրված կոտորակի տեսքով:

Բժշկի նշանակումը՝ օգտագործել դեղահաբի 1/4 մասը, 1/2 մասը:

Աշխարհագրության դասին. Ուսուցչուհին աշակերտին հանձնարարում է օգտվելով քարտեզի մասշտաբից և հաշվել Ապարան---Երևան հեռավորությունը:

Եվրասիա մայրցամաքը կազմում է երկրագնդի ամբողջ ցամաքի 1/3 մասը:

Եթե քարտեզի վրա գրված է **Մասշտաբ՝** 1: 10000 նշանակում է՝ քարտեզի վրա երկու կետերի

հեռավորությունը 1 սմ է, ապա տեղանքում համապատասխան կետերը կունենան 100000 սմ (1կմ)հեռավորություն:

Երաժշտության մեջ. Երեխաները երաժշտական դպրոցում կոտորակների հետ հանդիպում են ավելի շուտ, քան դպրոցում: 1-ին օրվանից երեխան ծանոթանում է նոտայի չափին և տևողությանը, որի հաշվարկը տարվում է ամբողջ նոտայի 1/4-ով ,1/8-ով, 1/16-ով:
Հին հունական փիլիսոփա Պյութագորասը (570 թ. Ք.Ա.) առաջինն էր, որ ստեղծեց երաժշտության և մաթեմատիկայի կապը: Նա նոտայի հնչեղության տևողությունը կապեց կոտորակների հետ: Երաժշտությունը ապրում է մաթեմատիկայի հետ համերաշխ:

Կենսաբանությունում. Մարդու մարմնի մասերը կապված են կոտորակների հետ, օրինակ՝ երեխայի գլխի չափերը կազմում են հասակի 1/5 մասը, դեռահասինը՝ 1/6 մասը, չափահաս մարդունը՝ 1/8 մասը:
Այս տվյալներից են օգտվել **Եարժու** տիկնիկը պատրաստելիս:

Իրավաբանության մեջ. Այսպիսի դեպքի կարող ենք հանդիպել.
Կտակում գրված է. տնտեսված գումարը (10000 դոլար) բաժանել այսպես՝ ամբողջ գումարի 1/4 մասը տալ կնոջը, երկու որդիներից յուրաքանչյուրին՝ 1/5 մասը, մնացածի 1/6-րդ մասը՝ աղջկան: Մնացած գումարը տալ որևէ անապահով ընտանիքի:

Սպորտում. Մարզիչը իր սաներին նախապատրաստում է ֆուտբոլային մրցաշարի 1/4-րդ փուլի խաղերին:

Աշակերտը տեղից ցատկեց $1\frac{3}{4}$ մետր:

Դպրոցական արհեստանոցում. Ուսուցիչն առաջարկում է պատրաստել արկղ, որի երկարությունը լինի $3\frac{3}{4}$ մետր, լայնությունը՝ $1\frac{7}{10}$ մետր, բարձրությունը՝ $\frac{1}{2}$ մետր:

Չկա մի բնագավառ, որտեղ չօգտագործեն կոտորակներ:

Թվաբանության մեջ կոտորակների բաժինը երկար ժամանակ եղել է դժվար բաժիններից: Գերմանացիները այսպիսի մի ասացվածք ունեն՝ << **Կոտորակների մեջ մտնել** >>, որը նշանակում է՝ **մտնել անելանելի դրության մեջ:**

Կարելի է ասել՝ ով կոտորակներ չգիտի, չգիտի նաև թվաբանություն:

**Մաթեմատիկական գիտություն է, իսկ թվաբանությունը՝ իմաստություն.../Էդ. Թադևոսյան/
Մաթեմատիկական թագուհին է բոլոր գիտությունների.... /Կ. Գաուս/**

Եզրակացություն

Այս աշխատանքով իմ նպատակն էր ներկայացնել սովորական կոտորակների առաջացման պատմությունը, ցույց տալ կոտորակների կիրառությունը կենսագործունեության տարբեր ոլորտներում, կապը երաժշտության հետ, ինչպես նաև հավաստել, որ առանց կոտորակների մարդու առօրյան անհնար է պատկերացնել:

Այս հետազոտական աշխատանքը գրելիս, ինձ համար նույնպես բացահայտեցի հետաքրքիր փաստեր կոտորակների մասին, տիրապետեցի լրացուցիչ նորությունների ու հետաքրքիր տեղեկությունների: Մեկ անգամ ևս համոզվեցի, որ կոտորակներն ամենուր են, աշխատանքային ամենատարբեր ոլորտներում, տարբեր մասնագիտությամբ մարդկանց օգնում են իրենց գործունեության կազմակերպման մեջ: Կոտորակային թվերն արդեն վաղուց բյուրեղացված են և մարդկության պրակտիկայի համար դարձել են սովորական ու անհրաժեշտ գործիքակազմ:

Առանց **մաթեմատիկական** գիտելիքների, առանց **կոտորակների** կյանքն անհնարին է կազմակերպել և պատկերացնել: Օրինակ՝ չէինք ունենա գեղեցիկ ու շքեղ շենքեր, եթե ճարտարապետներն ու շինարարները չկարողանային չափել, հաշվել, համեմատել:

Մեր հագուստը գեղեցիկ ու հարմար չէր լինի, եթե դերձակը ճգրիտ չափումներ չաներ: Չէին լինի ռադիոն, հեռուստացույցը, հեռախոսը, հաշվիչ ավտոմատացված համակարգերն ու ճշգրիտ հաշվարկային սարքավորումները, բարձր տեխնոլոգիական նվաճումներով հագեցած բազմաթիվ այլ կենցաղային ու տեխնիկական իրերն ու սարքավորումները:

Կարելի է ասել՝

Կոտորակներն ամենուր են.

Կոտորակները մարդու առօրյայի և կենսագործունեության անբաժանելի մասն են.

Կարծում եմ, կոտորակների վերաբերյալ այս տեղեկություններն անհրաժեշտ են և կարևոր աշակերտների համար: Դրանք կարող են օգտագործվել ինչպես դասապրոցեսներում, այնպես էլ մաթեմատիկական թեմաներով միջոցառումներ կազմակերպելիս:

Այն ավելի տեսանելի և ընկալելի կլինի երեխաներին, եթե մանկավարժական գործունեության ընթացքում սեփական նախաձեռնությամբ ձգտեն ստեղծել դիտակտիկ նյութեր՝ տեղեկատու գրքույկի, պաստառի, սլայդերի կամ էլեկտրոնային հարթակի միջոցներով:

Այս աշխատանքով կատարել եմ իմ առջև դրված խնդիրը:

Աշխատանքը ներկայացվում է քննարկման և գնահատման:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1.Բաժին 1.ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌԻ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆ.

Թեմա 2. Հանրակրթության պետական չափորոշիչի ձևավորման սկզբունքները, հիմնական բաժինների ընդհանրական բովանդակության ներկայացում, ենթաթեմա 2

2.Բ.Նահապետյան, Ա. Աբրահամյան **Մաթեմատիկա 5** ,Հիմնական դպրոցի 5-րդ դասարանի դասագիրք. Երևան; ՄԱՆՄԱՐ,2020

3. Բ. Նահապետյան, Ա. Աբրահամյան **Մաթեմատիկա 6**. Հիմնական դպրոցի 6-րդ դասարանի դասագիրք. Երևան; ՄԱՆՄԱՐ,2021

4.Ս.Ս.Նիկոլյսկի, Մ.Կ.Պոտապով, Ն.Ն.Ռեշետնիկով, Ա.Վ.Շեվկին **Հանրահաշիվ 7** 7-րդ դասարանի դասագիրք. Երեվան;Անտարես, 2021

5. Г.И.Гейзер **История математики в школе. Пособие для учителей.-**
Москва; Просвещение, 1981 г

6.**Google Переводчик**

7.**Վիքիպեդիա ազատ հանրագիտարան**